

Předsednictví Rady Evropské unie Billboard pro evropskou integraci?

PETR KANIOK

The EU Council Presidency: billboard for the European integration?

Abstract: The EU Council Presidency is considered a very influential and suitable tool for domestic communication of European integration and its agenda. The article analyses the last ten EU Council Presidencies and their impact on public support to the key elements of European integration. The hypothesis of the article is the argument that the EU Council Presidency in its current form increases support for the European integration (and its key elements) and increases the level of knowledge about European integration among the public.

Key words: EU Council Presidency, European Integration, European Constitution, Enlargement of the European Union, public support for EU membership.

Předsednictví Rady Evropské unie (EU) patří k tématům, která nejsou z dlouhodobé perspektivy politickou vědou důkladně zpracována. Evropská integrace nabízela ve své historii atraktivnější cíle, ať už šlo o konkrétní instituce, o vývoj a dopady společných politik, či o smluvní revize. Samo o sobě je předsednictví obtížně vědecky „uchopitelné“, protože z výzkumného hlediska v sobě spojuje perspektivu evropské a národní politiky. Tyto dvě roviny je velmi obtížné kombinovat, lépe řečeno, jen stěží mohou vést ke kompaktnímu výsledku. Stručně řečeno, předsednictví Rady EU má odlišný význam pro Evropskou unii a její chod a jiný význam pro předsedající stát. V mnoha případech mohou být tyto významy nejenže obtížně slučitelné, ale také protikladné.

Předsednictví bývá odbornou literaturou považováno za vlivnou funkci či instituci Evropské unie (*Schout, 1998, s. 2; Elgström, 2003, s. 1; Hayes-Renshaw – Wallace, 2006, s. 133*). V řadě členských států a ostatně také ve vědeckých textech bývá poukazováno na socializační význam předsednictví (*Hegeland – Johansson, 2001; Luij, 2006; Miles, 2005, s. 201*). Zvláště v zemích, kde podpora EU není příliš vysoká, pokládá politická elita předsednictví za vhodný nástroj ke změně vnímání evropské integrace mezi voliči.

Předložený text se zaměří na výzkum významu předsednictví pro předsedající země, a to ve dvou konkrétních rovinách, jimiž je: a) zkoumání vlivu předsednictví na míru podpory občanů předsedající země evropské integrace a jejích částí, b) zkoumání vlivu předsednictví na nárůst informovanosti občanů předsedající země o evropské integraci.

Hypotézou článku je tvrzení, že v okamžitém měřítku výkon předsednictví ovlivňuje jak podporu občanů EU, tak zvyšuje informovanost občanů o Evropské unii. Předpokládaný nárůst informovanosti o EU je logicky odvozen od komunikačních a informačních kampaní předsednictví. Podpora klíčových segmentů evropské integrace se pak odvíjí od předpokladu, že žádná vláda nebude během předsednictví informovat o EU negativně.

Jedním z cílů většiny předsednictví je totiž získat u ostatních členských států a institucí EU renomé kompetentních a spolehlivých partnerů.

Stať tak pracuje se dvojicí konceptů. Prvním z nich je podpora občanů evropské integrace, druhým jejich informovanost o evropské integraci. Studie řeší také další výzkumné otázky. Lze předsedající země z hlediska vlivu předsednictví na podporu evropské integrace podrobněji členit? Liší se vliv předsednictví, která bývají obecně hodnocena jako úspěšná, od předsednických mandátů, které vyzněly spíše kontroverzně a rozpačitě? Tato dimenze je ovšem doplňující, a to především pro určitou spornost hodnocení předsednictví.

Předmětem výzkumu je posledních deset po sobě jdoucích předsednictví Rady EU. Prvním analyzovaným předsednictvím tak bude dánské předsednictví ze druhé poloviny roku 2002, posledním pak předsednictví Německa z první poloviny roku 2007. Počet deseti států vykonávajících předsednictví v rozmezí pěti let vytváří dostatečně reprezentativní vzorek, na němž může být hypotéza testována.¹

Oba koncepty (tedy informovanost o EU a podpora EU) budou operacionalizovány pomocí dat z výzkumů veřejného mínění Eurobarometr, který je realizován vždy dvakrát za kalendářní rok. V dimenzi podpora EU bude u jednotlivých předsednictví sledována podpora voličů klíčových segmentů evropské integrace (podpora členství daného státu v Evropské unii, podpora projektu společné měny, podpora rozšiřování EU, podpora tzv. evropské ústavy) před zahájením předsednictví, bezprostředně po jeho skončení a v horizontu jednoho roku. Výzkumy Eurobarometru byly zvoleny z prostého důvodu, že pokrývají za použití stejné metodiky všechny členské státy a údaje v nich obsažené jsou tedy navzájem srovnatelné. U národních průzkumů veřejného mínění by srovnání bylo z důvodů použití odlišného statistického vzorku a jiných otázek prakticky nemožné a takto získané výsledky by byly zavádějící.

Hypotéze stati odpovídá také její struktura. V prvním úseku je shrnut dosavadní výzkum předsednictví, ve druhé části jsou pak stručně analyzovány jednotlivé zkoumané předsednické mandáty, a to především pomocí sekundární literatury. Tento úsek je z pochopitelných důvodů poměrně deskriptivní. Třetí část textu uvádí a komentuje zkoumané ukazatele, které byly vyextrahovány z výzkumů Eurobarometru. Poslední částí studie je shrnutí výsledků a jejich vztahení k předložené hypotéze.

Před samotným vstupem do textu je nutné učinit jednu poznámku. Bylo by samozřejmě iluzí domnívat se, že na podporu evropské integrace a jejích klíčových segmentů má vliv výlučně předsednictví. Názory voličů formuje především domácí politika a její vývoj v jednotlivých státech, velmi důležité jsou pak konkrétní věcné diskuze, které Evropská unie v danou dobu řeší. Poukázat lze zejména na problematiku rozšiřování EU či na diskuzi o tzv. evropské ústavě. Abych izoloval vliv celoevropských faktorů na zkoumanou proměnnou (na podporu evropské integrace a na informovanost o EU), srovnával jsem vývoj zkoumaných hodnot v předsednických státech s vývojem zkoumaných hodnot ve zbytku Evropské unie.

Předsednictví je přesto důležité a pro voliče často nejmohutnější nástroj konkretizace a přiblížení EU. Tázání se po tom, zda se chování občanů předsednických zemí liší, je proto zcela legitimní a není pouhým intelektuálním cvičením. Jsem si nicméně vědom skutečnosti, že postoj voličů k EU a k jejím politikám je souhrnem více motivů.

DOSAVADNÍ VÝZKUM PŘEDSEDNICTVÍ

Problematika předsednictví Rady EU patří v poslední době k frekventovaným tématům politologického výzkumu. Po letech, kdy byl tento instrument evropské integrace vědecky opomíjen (snad v duchu jeho jisté neuchopitelnosti, vyplývající z dlouhou dobu trvající vágní definice předsednictví v primárním právu Společenství), nastala v devadesátých letech 20. století a začátkem 21. století určitá konjunktura předsednického tématu.

Studie, které dosud byly předsednictví věnovány, lze s jistotou dávkou zjednodušení rozdělit do dvou skupin. První kategorie odborných textů se věnuje zejména případovým studiím jednotlivých předsednictví (*například Henderson, 1998; Stubb, 2000; Kerremans –*

Driessens, 2002; Elgström, 2003; Keulen, 2004). V tomto typu textů je především shrnut průběh konkrétního předsednického mandátu a jsou zhodnoceny případné úspěchy či neúspěchy.

Druhá skupina prací pojednává především o teorii předsednictví, přičemž tato teorie často vychází z určité sumy případových studií (*například Westlake, 1999; Sherrington, 2000; Bengtsson, 2003; Elgström, 2003; Hayes-Renshaw – Wallace, 2006; Quaglia – Moxon-Browne, 2006; Schout – Vanhoonacker, 2006*). Klíčovým tématem těchto studií (určité teoretické přesahy či implikace nelze samozřejmě upřít ani textům, které se primárně zaměřují na popis a zhodnocení předsednického mandátu konkrétní země) jsou zejména funkce předsednictví či jeho problémy.

Podobně jako historický vývoj předsednictví, jemuž se nelze v tomto textu věnovat, také vývoj předsednických funkcí probíhal živelně, podle aktuálních potřeb Společenství. Vágní formulování institutu předsednictví v primárním právu tuto praxi ostatně předurčilo. V současnosti nároky, které jsou na předsednickou zemi kladeny, do značné míry vykrytalizovaly. Podle názoru Jonase Tallberga či Oleho Elgströma (*Tallberg, 2001, s. 13; Elgström, 2003, s. 4–7*) tak lze v současnosti rozeznávat čtveřici základních funkcí předsednictví:

- 1) administrace a řízení práce Rady (administrace),
- 2) vytyčení politických priorit (iniciace),
- 3) vyjednávání konsenzu v Radě (negociace),
- 4) reprezentace.

Toto dělení funkcí předsednictví není jediné. Autoři, zabývající se výzkumem předsednictví, se ovšem liší především ve zdůrazňování jejich významu. Například Philippa Sherringtonová označuje za nejpodstatnější administrativní funkci a reprezentaci (*Sherrington, 2000, s. 41*), důraz na roli administrátora-manažera kladou také Fiona Hayes-Renshawová a Helene Wallaceová (*Hayes-Renshaw – Wallace, 2006, s. 141*). Adrian Schout (*Schout, 1998*) poukazuje pak na funkci prosazování či obhajování národních zájmů, jež je s předsednictvím nedílně spjata. Podle jeho názoru je nemožné, aby předsedající země zapoměla na půl roku na existenci svých národních zájmů a omezila se na neutrální roli šéfa Rady. A. Schout upozorňuje na dlouhodobé opomíjení skutečnosti, že národní státy musejí během předsednictví bránit své zájmy. Tento přístup je podle něj nebezpečný, protože popírání existence národních zájmů zpochybňuje legitimitu EU a sťažuje zemím přijetí role předsednictví. Navíc začlenění národních zájmů do programu předsednictví může podle Schoutova názoru vnést do unijní diskuze nová témata (*Schout, 1998*).

Příliš zmiňovaný není národní rozměr předsednictví, s nímž socializační efekt předsednictví souvisí. Důvodem může být skutečnost, že nejde o unijní kontext, který by byl komparovatelný napříč členskými státy. Pro většinu členských států EU je ovšem předsednictví příležitostí, jak prezentovat vlastní zemi nejen před zbylými státy, ale též před evropskými a světovými médii. Tato dimenze předsednictví umožňuje předsednické zemi zdůraznit projekty, které jsou v souladu s jejími společensko-politickými prioritami. V tomto směru se propagační funkce prolíná s iniciační funkcí, respektive ji může do značné míry motivovat. Viditelný je tento rozměr hlavně u malých států, které často cíleně prosazují jako priority svého předsednictví oblastí, v nichž se cítí být vyspělejší než zbylé členské státy EU. Předsednictví tak umožňuje malým zemím na určitou dobu setřít limity vlivu. Neposlední atraktivní stránkou předsednictví je jeho vnitropolitický socializační potenciál. Jak již bylo uvedeno, předsednictví je v této souvislosti chápáno jako jedinečný nástroj, který vláda může použít ke zvýšení popularity evropské integrace mezi voliči (*Hegeland – Johansson, 2001, s. 173; Luij, 2006, s. 5*).

VÝZKUMNÁ JEDNOTKA – CHARAKTER PŘEDSEDNICTVÍ ZKOUMANÝCH ZEMÍ

Charakter předsednictví jednotlivých států, lépe řečeno posuzování úspěšnosti či selhání jednotlivých předsednictví, je potřeba uvádět spíše přibližně. Mnozí autoři oprávněně poukazují na obtížnost či téměř nemožnost předsednictví objektivně hodnotit (*Schout,*

1998; Schout – Vanhoonacker, 2006; Hayes-Renshaw – Wallace, 2006) a poté srovnávat jejich úspěšnost. Martin Westlake upozorňuje na paradoxní skutečnost, že úspěšné a produktivní jednání Evropské rady může zastínit jinak konfliktní a špatně vnímané předsednictví a naopak, stejně jako na fakt, že odlišný pohled mohou mít politici předsedajícího státu a nezávislí analytici či představitelé EU (Westlake, 1999, s. 49).

Navíc je potřeba vzít na vědomí skutečnost, že průběh předsednictví může být vážně narušen neočekávanou zahraničněpolitickou událostí,² což srovnatelnost ještě více stěžuje. Konečně velký vliv má rovněž atmosféra v EU, která předsednictví doprovází. Je například zjevné, že velmi složitou situaci má předsednictví, které vyjednává například finanční perspektivu či připravuje a řídí mezivládní konferenci. Obtížně se také srovnávají tzv. jarní a podzimní předsednictví, protože zatímco jarní předsednictví trvá skutečně šest měsíců, předsednictví druhé poloviny roku má na práci vzhledem k letním prázdninám jen čtyři měsíce.

Následující kapitola se přesto o stručné zhodnocení jednotlivých předsednictví pokusí. Za dobré předsednictví je pro účely tohoto textu považováno v souladu s Adrianem Schoutem (Schout, 1998, s. 5) předsednictví, které uspělo ve svých programových cílech, prokázalo dobré organizační a mediační schopnosti a při jeho hodnocení převážil pozitivní tón. Za neúspěšné předsednictví je pak považován mandát, jenž nedokázal naplnit své programové cíle (či alespoň jejich zásadní část), nezvládl organizační a vyjednávací úkoly předsednictví a při jeho hodnocení převážil negativní tón.

Členské státy EU se předsednického mandátu ujímají na základě rotačního systému, jehož parametry byly v průběhu historie evropské integrace několikrát změněny.³ Přehled zkoumaných předsednictví nabízí následující tabulka.

Přehled zkoumaných předsednictví

Země	Období	Země	Období
Dánsko	7/2002	Lucembursko	1/2005
Řecko	1/2003	Velká Británie	7/2005
Itálie	7/2003	Rakousko	1/2006
Irsko	1/2004	Finsko	7/2006
Nizozemsko	7/2004	Německo	1/2007

Pramen: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=695&lang=en&mode=g>

Rok 2002

První ze zkoumaných zemí je Dánsko, které ve druhé polovině roku 2002 předsedalo Radě EU po šesté v historii svého členství v ES/EU. Dánské předsednictví při svém úvodu neobsahovalo velká očekávání (Friis, 2003, s. 49). Země vsadila však na dlouhodobou podporu rozšiřování EU, a přestože v jejím předsednictví zazněla řada dalších témat jako například spolupráce justice a policejních složek či zdravotní nezávadnost potravin, agenda rozšiřování je jednoznačně zastínila. Rikard Bengtsson, Ole Elgström a Jonas Tallberg poukazují na dvojí smysl této „sázky na jednoho koně“. Úspěšným završením přístupových jednání chtělo Dánsko vylepšit své renomé u ostatních členských států a viditelným úspěchem evropské politiky chtěla tehdejší proevropská vláda zvýšit důvěru svých občanů v EU (Bengtsson – Elgström – Tallberg, 2004, s. 319). Dánsku se jeho taktika vyplatila a úspěšně završilo symbolický kruh „z Kodaně do Kodaně“. Koncentrace na jednu prioritu zemi umožnila soustředit se na vyjednávací roli a v zásadě vůbec neprosazovat národní zájmy. Lykke Friisová v této souvislosti hodnotí dánské předsednictví jako předsednictví par excellence, tedy jako výborné předsednictví (Friis, 2003, s. 50).

Rok 2003

Řecké předsednictví z první poloviny roku 2003 bylo první, které se uskutečnilo na základě úprav provedených Závěry Evropské rady ze Sevilly, a pro zemi třetí v pořadí. Řecko muselo svůj program odvodit z víceletého programu Rady, který platil pro období 2003–2006. V tomto kontextu zdůraznilo řecké předsednictví pět prioritních oblastí, které Dionyssi Dimitrakopoulos a Argyris Passas označili za mix národních a unijních témat (*Dimitrakopoulos – Passas, 2004, s. 43*). Šlo o rozšíření EU, o implementaci lisabonské strategie, o problematiku imigrace a azylové politiky, o budoucnost EU a o její roli ve světové politice. Národní pozice byla patrná například v poslední prioritě, kterou Řecko komplikovalo rozdělení členských států v postoji Evropské unie k válce v Iráku. Tradiční antiamerikanismus řecké politiky zemi poněkud zkomplikoval roli neustranného vyjednávače, který by dokázal přispět ke vzniku společného postoje EU. Řecko se naopak podařilo europeizovat problematiku svého vztahu s Tureckem, což lze ovšem označit za spíše vnitropolitický úspěch. Celkově tak řecké předsednictví vyznělo neutrálně.

Následné italské předsednictví druhé poloviny roku 2003 se věnovalo pěti hlavních témat: završení mezivládní konference o tzv. evropské ústavě, ekonomickému rozvoji v EU, sjednocení Evropy, posílení pozice EU ve světové politice a boji proti mezinárodnímu terorismu. Italský mandát, který byl pro tuto zemi jedenáctým v pořadí, byl hodnocen spíše negativně. Podle názoru Lucie Quagliaové se na kontroverzním a problematickém vyznění italského předsednictví podepsala zejména řevnivost mezi tehdejšími předsedou vlády Silviem Berlusconiem a předsedou Evropské komise Romanem Prodim, nerovnoměrnost pozornosti, kterou Itálie věnovala jednotlivým tématům, a jednodušnost italské vlády v pohledu na evropskou integraci (*Quaglia, 2004, s. 50*).

Rok 2004

Šesté irské předsednictví, trvající od ledna do července 2004, se zabývalo kvartetem tematických okruhů. Prvním z nich bylo úspěšné rozšíření, druhým lisabonská strategie, třetím posílení svobody, bezpečnosti a spravedlnosti v EU a čtvrtým Evropská unie a tzv. třetí svět. Z irského pohledu přitom klíčovou prioritou byla problematika lisabonské strategie (*Rees, 2005, s. 55–56*). Zajímavé byly vnější okolnosti irského mandátu. Předsednictví za prvé přebíralo agendu tzv. evropské ústavy, za druhé se během jeho mandátu završilo tzv. východní rozšíření EU, za třetí se uskutečnily volby do Evropského parlamentu a za čtvrté vypršel mandát Prodiho Evropské komise. Přestože agendu předsednictví zkomplikovaly bombové útoky v Madridu, bylo irské předsednictví hodnoceno jako velmi úspěšné a pozitivně přijaté. Kromě obsahových úspěchů byly oceňovány také vyjednávací schopnosti irských politiků (*Rees, 2005, s. 57; Quaglia – Moxon-Browne, 2006, s. 361*).

Irské předsednictví bylo posledním mandátem vykonaným v rámci EU s 15 členskými státy. Nizozemsko tak ve svém v pořadí jedenáctém předsednictví čelilo jak bezprecedentnímu nárůstu členských států, tak i faktu, že muselo kooperovat s nově jmenovanou Evropskou komisí a s nově zvoleným Evropským parlamentem. Země si vytyčila pět prioritních okruhů. Prvním z nich byl pokrok v rozšiřovacím procesu, druhým posílení evropské ekonomiky (zejména s důrazem na odstraňování administrativních bariér), třetím rozvoj prostoru bezpečí a svobody, čtvrtým posun v sestavování finančního rámce EU pro období 2007–2013 a pátým role EU ve světě. Mendeltje van Keulenová označuje tyto priority za „deštníkové“ a upozorňuje, že se pod nimi skrývala řada konkrétních nizozemských zájmů. V této souvislosti van Keulenová poukazuje například na problematiku námořní dopravy či na otázku boje proti záplavám (*Keulen, 2004, s. 22–23*). Zároveň však Nizozemsko dokázalo otevřít či spravovat řadu unijních priorit, například otevření přístupových jednání s Tureckem či problematiku tzv. evropské ústavy. Celkové vyznění nizozemského mandátu bylo velmi pozitivní (*Ham, 2005, s. 61–62*).

Rok 2005

Rok 2005 zahájilo lucemburské předsednictví, které bylo pro zemi jedenácté v pořadí. Vzhledem ke své velikosti se Lucembursko tradičně mnohem více než ostatní předsednické státy opřelo o Generální sekretariát Rady EU⁴ a částečně rezignovalo na obsahové priority. Derek Hearl poukazuje na skutečnost, že největším zájmem Lucemburska bylo dosažení konsenzu a koncentrace předsednictví na roli nestranného vyjednávače (*Hearl, 2006, s. 52*). Lucembursko se tak soustředilo na převzatou agendu lisabonské strategie a na finanční perspektivy pro období 2007–2013. Přesto lucemburské předsednictví obsahuje dost látky k hodnocení: jeho průběh je totiž poměrně přesným důkazem toho, jak neočekávané události mohou předsednictví ovlivnit. Vážným problémem bylo pro Lucembursko odmítnutí tzv. evropské ústavy nizozemským a francouzským referendem, na což lucemburský předseda vlády a hlavní tvář předsednictví Jean-Claude Juncker reagoval tvrzením, že ratifikační proces musí pokračovat (*Hearl, 2006, s. 54*). Druhým stínem lucemburského mandátu byl neúspěch červnového summitu, zaměřeného na finanční perspektivu. Jednání ztroskotala především díky neústupnosti Velké Británie. Z obsahového hlediska tak bylo lucemburské předsednictví velkým zklamáním, z formálního naopak tradičním úspěchem (*Hearl, 2006, s. 55*).

Velká Británie, která převzala od Lucemburska pomyslnou štafetu, předsedala Radě po šesté v historii britského členství. Výše zmíněný neúspěch tzv. evropské ústavy v Nizozemsku a ve Francii a následné rozhodnutí evropských státníků věnovat čas do roku 2006 reflexi dokumentu zbavil Velkou Británii z jejího hlediska nepříjemného tématu (*Best, 2005, s. 36*). Země se tak mohla soustředit na oblasti, které jsou pro ni tradiční: na ekonomickou reformu a sociální spravedlnost jako na první okruh, na bezpečnost a stabilitu jako na druhý a na roli EU ve světě jako na třetí. Přestože z domácího hlediska nedosáhlo britské předsednictví některých cílů a mohlo být proto hodnoceno jako neúspěšné (například problematika britského rabatu), ve většině ukazatelů Velká Británie uspěla. Klíčovým bodem pro pozitivní vnímání britského mandátu bylo dosažení shody o budoucím financování EU, Velká Británie dokázala však uspět také v dalších oblastech evropské integrace (*Whitman, 2006, s. 62*).

Rok 2006

V roce 2006 předsedaly Radě EU dva poměrně nové členské státy, které mandát vykonávaly podruhé. Rakousko se ve svém předsednictví nevyznačovalo zvláštním předsednickým programem, ale vycházelo z *Operačního programu Rady pro rok 2006*, který vytvořilo společně s Finskem. Tento program obsahoval prakticky všechny aspekty evropské integrace a Rakousko při jeho realizaci dosáhlo jak úspěchů (kompromis o budoucích financích EU, kompromisní znění směrnice o službách či náznak prohloubení energetické politiky), tak i neúspěchů (minimální posun v otázce tzv. evropské ústavy či neúspěch s návrhem evropské daně). Země se však zároveň byla schopna vyrovnat s neočekávanými procesy, jako byla například krize, spojená s karikaturami Proroka Mohameda v západním tisku. Celkově tak bylo předsednictví, které nepřišlo s žádnou zásadní politickou iniciativou, hodnoceno jako vcelku úspěšné, byť jeho charakter byl poměrně pasivní a zaměřený spíše na vzbuzení dobrého dojmu (*Kořan, 2006, s. 22; Luiř, 2006, s. 41*).

Finské předsednictví se v rámci *Operačního programu* soustředilo především na diskusi o budoucnosti evropské integrace. Druhým velkým tématem předsednictví byla konkurenceschopnost, třetím vnější vztahy EU, čtvrtým posílení spolupráce v oblasti justice a vnitra a pátým větší transparentnost Evropské unie. Finské předsednictví bylo považováno za tranzitní, velké úspěchy a posuny se od něj nečekaly (*Tiilikainen, 2006, s. 26*). Země se tak soustředila spíše na bezproblémové zvládnutí manažerských dimenzí předsednické funkce, za což si vysloužila pozitivní hodnocení. Z obsahového hlediska došlo během finského předsednictví spíše k dokončení rozjednaných aktivit (například nařízení REACH či směrnice o službách) než k prosazení či otevření nových otázek.⁵

Rok 2007

Posledním zkoumaným předsednictvím je první předsednictví z roku 2007. Hlavním motivem dvanáctého německého předsednictví, které se jako první realizovalo v rámci systému „trojek“, byla budoucnost tzv. evropské ústavy. Podle názoru Sebastiana Kurpase a Henninga Rieckeho dlouho žádnému předsednictví nepředcházela taková očekávání jako v případě Německa (*Kurpas – Riecke, 2007, s. 4*). Kromě problematiky ústavní smlouvy se Německo zaměřilo na problematiku změny klimatu, na evropskou ekonomiku a na energetickou bezpečnost, stejně jako na problematiku vnějších vztahů. Rozsáhlá a ambiciózní agenda se Německu vyplatila. Přestože hlavním mediálním úspěchem předsednictví byla shoda červnového summitu Evropské rady nad obsahem tzv. reformní smlouvy, která by měla nahradit tzv. evropskou ústavu, dosáhlo německé předsednictví řady úspěchů také v dalších prioritách, například v propojení energetické politiky s problematikou klimatických změn (*Kurpas – Riecke, 2007, s. 57*).

Shrnutí

Jak je patrné ze stručného přehledu jednotlivých mandátů, většina posledních předsednictví se pohybuje v tematicky velmi blízkých a podobných oblastech. Tento postřeh nevyplývá jen ze zřetelné snahy EU posunout programovou dimenzi předsednictví k větší koherenci, ale též z prostého faktu, že všechna zkoumaná předsednictví musela zaujmout postoj minimálně ke třem dlouhodobým tématům unijní agendy: k procesu rozšiřování, k revizi primárního práva a k agendě lisabonské strategie. Zjevné také je, že jiné programové ambice si v tomto „balíku“ našly velké členské státy a jiné předsednictví vykonávaná menšími státy. Zatímco předsednictví Itálie, Velké Británie či Německa se soustředila na zásadní posun v často kontroverzních tématech (tzv. evropská ústava, finance EU), v nichž chtěla dosáhnout viditelného úspěchu, malé státy zvolily odlišnou strategii zaměřenou na jejich administrování. Typický je tento postřeh nejen pro Lucembursko, ale též pro Rakousko či pro finské předsednictví.

Z hlediska vyhodnocení jednotlivých předsednictví lze analyzované mandáty rozdělit na pozitivně přijaté, neutrální a spíše záporné. Za jednoznačně kladné bylo vyhodnoceno dánské, irské, nizozemské a německé předsednictví, za neutrální řecké, britské, rakouské a finské a za spíše negativní italské a lucemburské.

Přehled předsednictví podle jejich hodnocení

Země	Hodnocení	Země	Hodnocení
Dánsko	Pozitivní	Lucembursko	Negativní
Řecko	Neutrální	Velká Británie	Neutrální
Itálie	Negativní	Rakousko	Neutrální
Irsko	Pozitivní	Finsko	Neutrální
Nizozemsko	Pozitivní	Německo	Pozitivní

PODPORA EVROPSKÉ INTEGRACE VE ZKOUMANÝCH ZEMÍCH

Je samozřejmě otázkou, které aspekty Eurobarometru vybrat jako signifikantní vzhledem k vývoji postoje občanů členských států k evropské integraci. Jako rozhodující se jeví otázka vnímání členství země v EU, která je vyhodnocena hodnocením členství jako pozitivního či negativního jevu pro daný stát. Velmi zajímavým bodem je rovněž podpora projektu společné měny. Euro v sobě totiž nese nejen ekonomickou změnu, ale i politický a symbolický potenciál. Navíc se jedná o jednu z nejdůležitějších součástí dosavadního integračního vývoje. Totéž lze uvést o problematice tzv. evropské ústavy, jejíž podpora je ve

vztahu k předsednictví rovněž zkoumána. Dalším zvoleným ukazatelem je míra podpory rozšiřování EU, jehož hodnota indikuje ochotu či neochotu obyvatel dané země nabídnout evropskou integraci také jiným státům.

Posledním zajímavým motivem, který tento článek u výzkumů Eurobarometru vezme v úvahu, je vztah předsednictví a informovanosti občanů. Všechny předsednické země investují před zahájením mandátu a v jeho průběhu nemalé prostředky do informačních kampaní, samotné předsednictví je pak pro příslušnou národní vládu vhodným nástrojem k přiblížení evropské integrace občanům.

Hypotézy budou prověřovány pomocí analýzy rozdílů mezi dvěma body časové řady. Časové body byly sestaveny následujícím způsobem: v první řadě byla z relevantních Eurobarometrů vybrána data, která se vztahovala k jednotlivým zkoumaným otázkám. Pro analyzovanou desítku předsednictví tak vznikly řady o 12 hodnotách pro každý stát. Analyzovaná data byla zpracována do tabulek a pomocných grafů, které hodnoty každého sledovaného předsednictví porovnávaly s průměrnou hodnotou, dosaženou ve všech členských státech Evropské unie.

Sestavené sady dat posloužily jako základ pro odpověď na otázku, zda ve zkoumaném státě mělo předsednictví vliv na nárůst zkoumaných hodnot. Došlo-li ve sledovaném předsednictví (bude srovnáván poslední výzkum Eurobarometru uskutečněný před předsednictvím a první šetření uskutečněné po jeho skončení) ke změně identické se změnou hodnoty v celé EU v rozdílu do pěti procentních bodů, nelze předsednictví přisoudit relevantní vliv. Srovnání mezi předsednickou zemí a průměrem EU je provedeno jednoduchým výpočtem. Srovnáním zkoumaného ukazatele v době před předsednictvím (P_0) a bezprostředně po předsednictví (P_1) je možné získat rozdíl vyjádřený v procentních bodech. Rozdíly mezi P_0 a P_1 v předsednické zemi a v průměru EU jsou poté srovnány. Činí-li difference mezi předsednickou zemí a průměrem EU méně než pět procentních bodů (změna v předsednické zemi *de facto* kopíruje trend v EU), není předsednictví přisuzován vliv. Pokud v těchto případech došlo k nějaké změně ve zkoumaných ukazatelích, byla pravděpodobně způsobena jinými (celoevropskými) vlivy, které vedly k nárůstu (či poklesu) podpory evropské integrace nebo informovanosti o EU ve všech členských státech. Hodnotu pěti procentních bodů lze označit za dostačující pro filtraci vlivů platných v celé EU, tato hodnota se pohybuje na hladině statistické významnosti.

Z hlediska verifikace/falzifikace platí následující: pohyb hodnot v rámci hodnot platných v EU (tedy v rozmezí zmíněných pěti procentních bodů) logicky znamená falzifikaci hypotézy. Hypotézu lze označit za potvrzenou, pokud dojde u nadpoloviční většiny předsednických zemí k nárůstu (poklesu) sledovaného ukazatele, který bude minimálně o pět procentních bodů větší, než je nárůst (pokles) hodnoty tohoto ukazatele za celou Evropskou unii.

Vnímání členství v EU

První zkoumanou dimenzí je potenciální vliv předsednictví na percepci členství země v Evropské unii. Eurobarometr zkoumá postoj respondentů otázkou, zda považují členství svého státu v EU za pozitivum.

Porovnáme-li na základě představené metodologie hodnoty u předsedající země v době před konáním předsednictví (P_0) a hodnoty dosažené bezprostředně po jeho skončení (P_1) se stejnými hodnotami v EU, jen ve dvou z deseti předsednictví je možné nalézt vliv předsednictví.

Země, u nichž lze doložit relevantní nárůst, jsou vyznačeny šedým podkladem.⁶ Prokazatelný vliv lze pozorovat u Nizozemska, kde podpora v mezidobí narostla v porovnání s EU o šest procentních bodů. Sporný je případ Řecka, kde se podpora členství nezměnila, ovšem v EU ve stejné době poklesla o sedm procentních bodů.

Z hlediska hodnocení předsednictví nelze vyvodit velké závěry. „Plusové“ body přineslo jako úspěšně hodnocené nizozemské předsednictví, stejně jako s jistotou výhradou přijatý neutrální mandát Řecka.

Přehled předsednictví ovlivňující podporu členství v EU

Země	P ₀ (%)	P ₁ (%)	Rozdíl	EU P ₀ (%)	EU P ₁ (%)	EU rozdíl
Dánsko	60	63	3	53	54	2
Řecko	62	62	0	55	48	-7
Itálie	64	54	-10	54	48	-6
Irsko	73	77	4	48	56	8
Nizozemsko	54	67	13	48	54	6
Lucembursko	85	82	-3	56	50	-11
Velká Británie	40	42	2	54	54	0
Rakousko	32	36	4	50	53	3
Finsko	45	52	7	54	59	5
Německo	58	58	0	53	58	5

Pramen: Eurobarometr, číslo 56–68; vlastní výpočty.

Podpora společné měny

Druhým zkoumaným ukazatelem je podpora eura. Respondenti byli dotazováni, zda jsou pro/proti Evropské měnové unii s jednotnou měnou eurem. Přehled pozitivních odpovědí v předpředsednickém a postpředsednickém období, které vyjadřují podporu společné měny v dané zemi a v EU, přináší následující tabulka. Údaje jsou úplné s výjimkou Německa, v jehož případě nebyly výsledky standardního Eurobarometru číslo 68 známy.

Přehled předsednictví ovlivňující podporu společné měny

Země	P ₀ (%)	P ₁ (%)	Rozdíl	EU P ₀ (%)	EU P ₁ (%)	EU rozdíl
Dánsko	52	53	1	67	66	-1
Řecko	71	64	-7	63	59	-4
Itálie	82	69	-13	66	60	-6
Irsko	70	85	15	59	63	4
Nizozemsko	58	71	13	60	59	-1
Lucembursko	85	89	4	63	60	-3
Velká Británie	28	28	0	59	59	0
Rakousko	67	67	0	60	60	0
Finsko	75	81	6	59	63	4

Pramen: Eurobarometr, číslo 56–67; vlastní výpočty.

Srovnáme-li předpředsednické a postpředsednické hodnoty, patrný pozitivní vliv lze nalézt u Nizozemska, kde podpora narostla o třináct procentních bodů (ve srovnání s EU o čtrnáct procentních bodů), u Irska (nárůst o patnáct, respektive jedenáct procentních bodů) a u Lucemburska, kde podpora vzrostla o čtyři procentní body (v porovnání s EU o sedm procentních bodů).

Ostatní sledovaná předsednictví se během svého mandátu od trendu v EU nevychýlila. Je zajímavé, že předsednictví nemělo v této dimenzi vliv ani u států, které se koncentrovaly na měnové otázky (Velká Británie a Rakousko se zabíraly finanční perspektivou EU na roky 2007–2013).

Pohlédneme-li na doplňující otázku, zkoumající, zda má na nárůst podpory vliv úspěšnost předsednictví, nelze na ni položit jednoznačnou odpověď. Zatímco nizozemské a irské předsednictví bylo hodnoceno jako úspěšné, Lucembursko, které rovněž během svého předsednictví vykázalo nárůst podpory eura, bylo hodnoceno jako neúspěšný předsedající.

Podpora dalšího rozšiřování EU

Třetím zkoumaným ukazatelem je podpora občanů předsednických zemí dalšího rozšiřování Evropské unie. Také v tomto případě jde o aktivitu EU, která ovlivnila všechna předsednictví, jelikož šlo o další položku předávané a dlouhodobé agendy EU. Zatímco první mandáty pracovaly s kompletací tzv. východního rozšíření, další země realizovaly rozšíření o Bulharsko a o Rumunsko. Problematika rozšiřování je v agendě předsednictví aktuální i nadále. Přehled respondentů, kteří pozitivně reagovali na otázku Eurobarometru, zda souhlasí s dalším rozšiřováním EU v období P_0 a P_1 , uvádí následující tabulka. Údaje jsou úplné s výjimkou Německa, v jehož případě nebyly výsledky standardního Eurobarometru číslo 68 známy.

Přehled předsednictví ovlivňující podporu rozšiřování

Země	P_0 (%)	P_1 (%)	Rozdíl	EU P_0 (%)	EU P_1 (%)	EU rozdíl
Dánsko	68	63	-5	50	46	-4
Řecko	76	65	-11	52	47	-5
Itálie	59	55	-4	46	42	-4
Irsko	59	54	-5	47	53	6
Nizozemsko	44	45	1	42	50	8
Lucembursko	38	31	-7	53	49	-4
Velká Británie	48	44	-4	50	45	-5
Rakousko	29	31	2	49	46	-3
Finsko	35	39	4	45	49	4

Pramen: Eurobarometr, číslo 56–67; vlastní výpočty.

Skutečnost, že stát předsedá Radě EU, nemá na nárůst podpory rozšiřování EU zásadní vliv. Postoje respondentů zjevně mnohem více ovlivňovaly jiné problémy: patrná je například změna vývoje podpory v celé Evropské unii v souvislosti s kompletací tzv. východního rozšíření. Přistoupení střeoevropských a východoevropských států na jaře roku 2004 přineslo zřetelný pokles podpory rozšiřovacího procesu, který se odrazil také v předsedajících státech. V detailní komparaci jednotlivých zemí s hodnotami v EU pak vychází, že s výjimkou Rakouska, kde od předpředsednického (P_0) do postpředsednického (P_1) období podpora rozšiřování narostla o dva procentní body (a v EU ve stejném čase o tři procentní body klesla), všechna předsednictví kopírovala vývoj v EU. V hodnotách před předsednictvím, v jeho průběhu a těsně po jeho skončení tak nelze vypozerovat rozdíl mezi státem vykonávajícím předsednickou funkci a hodnotou dosaženou v celé Evropské unii.

Stejně jako v případě podpory členství v EU, ani v souvislosti s podporou dalšího rozšiřování nesehrává vliv hodnocení předsednictví. Přestože se předsednické státy agendě rozšiřování musejí konstruktivně věnovat, tvůrčí důraz na extenzi počtu členských států žádný dopad na občany nemá.

Podpora tzv. evropské ústavy

Dalším zkoumaným fenoménem je podpora projektu tzv. evropské ústavy, kterou Eurobarometr zjišťoval otázkou, zda by EU měla mít ústavu. Procento souhlasných odpovědí je zachyceno v následující tabulce. Údaje jsou úplné s výjimkou Německa, v jehož případě nebyly výsledky standardního Eurobarometru číslo 68 známy.

Přehled předsednictví ovlivňující podporu tzv. evropské ústavy

Země	P ₀ (%)	P ₁ (%)	Rozdíl	EU P ₀ (%)	EU P ₁ (%)	EU rozdíl
Dánsko	49	43	-6	63	63	0
Řecko	78	74	-4	65	62	-3
Itálie	77	78	1	63	63	0
Irsko	53	61	8	62	68	6
Nizozemsko	70	53	-17	63	61	-3
Lucembursko	77	69	-8	68	63	-5
Velká Británie	43	42	-1	61	61	0
Rakousko	49	51	2	63	63	0
Finsko	45	47	2	61	66	7

Pramen: Eurobarometr, číslo 56–67; vlastní výpočty.

Také fenomén tzv. evropské ústavy patří k dalším tématům, která jednotlivá předsednictví „dědí“ a která jsou více či méně nutnou součástí předsednické agendy. Žádné ze sledovaných předsednictví nezpůsobilo ve své zemi v otázce podpory tzv. evropské ústavy průlom, protože všechna předsednictví sledovala vývoj v celé Evropské unii.

INFORMOVANOST OBČANŮ

Druhá část hypotézy, kterou si ve svém úvodu studie položila, je vztažena k informovanosti občanů předsednických států o Evropské unii. Eurobarometr používá v této části výzkumu otázku, zda respondenti považují své znalosti o EU za dobré.

V Eurobarometru je použita desetibodová stupnice, kde hodnota 10 představuje výbornou informovanost a hodnota 0 žádnou. Pro přehlednost je pro potřeby této studie získaná hodnota (pohybující se v celých číslech s jedním desetinným místem) násobena deseti tak, aby generovala údaje, u jejichž rozdílů lze sledovat požadovanou relevanci pěti (procentních) bodů. Přehled předsednictví zachycuje následující tabulka, tučně je vyznačená hodnota v období, v němž daný stát předsedal Radě Evropské unie.

Do výzkumu nemohl být zařazen Eurobarometr číslo 67, v němž se změnila metodika výzkumu o informovanosti občanů. Přes absenci nejnovějších dat lze sadu považovat za dostatečně vypovídající, neboť absence údajů z posledních dvou Eurobarometrů se dotkla pouze dvou zemí.

Prvním zjištěním je, že v dimenzi informovanost o EU jednotlivé země korespondují s vývojem v EU. Počet předsednictví, u nichž došlo od předpředsednického období do prvního postpředsednického šetření ke změně hodnot, je dvě.

Přehled předsednictví ovlivňující informovanost občanů o EU

Země	P ₀	P ₁	Rozdíl	EU P ₀	EU P ₁	EU rozdíl
Dánsko	49	50	1	43	42	-1
Řecko	43	47	4	44	44	0
Itálie	43	44	1	42	45	3
Irsko	39	46	7	44	43	-1
Nizozemsko	48	53	5	45	44	-1
Lucembursko	49	47	2	43	42	-1
Velká Británie	41	41	0	44	45	1
Rakousko	47	48	1	42	42	0

Pramen: Eurobarometr, číslo 56–66; vlastní výpočty.

Relevantní nárůst sledované hodnoty nastal pouze u Irska a u Nizozemska (šlo o osm, respektive šest procentních bodů). U dalších předsednických států byl nárůst pocitu informovanosti nižší, za hraniční lze označit případ Řecka, u jehož předsednictví došlo k nárůstu o čtyři „procentní“ body, zatímco v EU zůstala informovanost stejná.

Optikou hodnocení předsednictví lze říci, že pozitivně „skórovaly“ úspěšné mandáty Nizozemska a Irska.

* * *

Přestože studie měla na svém začátku jen jednu hypotézu, její závěry lze rozdělit podle obou zkoumaných konceptů. Prvním byla podpora evropské integrace, obsahující podporu členství v EU, podporu společné měny, podporu tzv. evropské ústavy a podporu rozšiřování EU. Druhý koncept zkoumal pak vliv předsednictví na informovanost občanů o Evropské unii.

Podpora evropské integrace či položek, které ji pro tuto studii definovaly, je na předsednictví nezávislá. Podpora jednotlivých aspektů integračního procesu je závislá na jiných faktorech a předsednictví nepředstavuje relevantní nástroj pro socializaci občanů členských států. Předpoklad, že skutečnost, že předsednická země stojí šest měsíců ve „světle ramp“, se na zvýšení podpory členství či společné měny neprojevil. Až na několik výjimek (v několika obdobích) zkoumané země kopírují vývoj v EU, proti němuž není předsednictví silnější kartou. Hypotéza se tedy v této části nepotvrdila.

Překvapivě marginální vliv má předsednictví také na informovanost občanů o EU, lépe řečeno na nárůst informovanosti občanů o EU. Ve dvou analyzovaných zemích došlo k nárůstu informovanosti, který výrazně předčil nárůst/pokles, jež ve stejném období nastal v celé Evropské unii. V šesti státech předsednictví relevantní pozitivní vliv nemělo, či ve zkoumaném období došlo ke stagnaci sledované hodnoty. V případě Finska a Německa nelze z důvodu změny výzkumné otázky Eurobarometru vyslovit přesvědčivý závěr, ve finském případě lze však vzhledem k hodnotám z průběhu předsednictví vyslovit předpoklad dalšího poklesu či mírného vzestupu. Také v souvislosti s informovaností o EU tedy členské státy sledují velmi podobnou trasu. Změní-li jej předsednictví, jde jen o dočasný výkv.

Výzkum hodnocení předsednictví a jeho dopadu na občany byl označen jako předběžný. Vzhledem k velmi malému obecnému dopadu předsednictví jej dále posunout nelze. Úspěšně přijatá předsednictví „skórovala“ v souvislosti s informovaností o EU (Irsko a Nizozemsko), v dimenzi podpory evropské integrace mírně předčila neutrálně přijatá před-

sednictví (dvakrát Nizozemsko, jednou Irsko versus jedenkrát Rakousko a Řecko). Pouze jeden úspěch zaznamenala negativně hodnocená předsednictví, a to zásluhou Lucemburska.

Jaké dopady mají závěry textu na vnímání předsednictví z hlediska jeho přínosu pro vnitřní politiku dané země? V úvodu zmíněný předpoklad, že předsednictví může být pro politickou elitu předsedající země vítaným nástrojem ke zvýšení podpory občanů o evropské integraci a k nárůstu informovanosti, je podle všeho spíše přáním než realitou. Předsednictví samo o sobě a s ním spojený nárůst pozornosti médií, věnované evropské integraci, nepřináší pozitivní efekt (ve smyslu nárůstu podpory klíčových ukazatelů a nárůstu informovanosti), jeho socializační (ve smyslu prointegrační) efekt je zanedbatelný. Dochází-li přesto v dílčích státech ke zvýšení podpory, jde téměř výlučně o pozitivně přijatá, tedy bezproblémová předsednictví.

¹ Důležitá je též srovnatelnost jednotlivých Eurobarometrů, tedy identické znění otázek. Delší časový rozměr by tento přístup neumožnil, protože se charakter a obsah Eurobarometrů měnily.

² Poukázat lze například na belgické předsednictví ze druhé poloviny roku 2001, jehož průběh poznamenaly zářijové teroristické útoky na Světové obchodní centrum v New Yorku.

³ Rotační princip byl nejprve založen na vzestupném abecedním pořádku. K jeho narušení došlo nejprve v osmdesátých letech minulého století, kdy se mandátu vzdalo nově přistoupiší Portugalsko. Radikálně byl systém rotace změněn v souvislosti s tzv. severním rozšířením v roce 1995. Na rozšíření předcházejícím summitu Evropské rady v roce 1993 byl přijat systém, který vzal v úvahu adaptaci nových členských států, střídaní menších a větších států, alternaci nových a dlouhodobých členů EU a míru zapojení předsednictví do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). K těmto pravidlům bylo přihlédnuto také při úpravě seznamu předsednictví po tzv. východním rozšíření v roce 2004. Současné pořadí předsednictví bylo přijato Radou EU v lednu 2007, kdy byl seznam upraven o Bulharsko a o Rumunsko.

⁴ Je zajímavé, že Lucembursko pro své předsednictví najalo také zahraniční experty.

⁵ Teija Tiilikainenová v této souvislosti poukazuje na odlišný charakter finského předsednictví v roce 1999, kdy se zemi podařilo uspět hned v několika tématech a které bylo velmi bohaté na obsahové priority (Tiilikainen, 2006, s. 19).

⁶ Stejně je postupováno také u ostatních tabulek.

Literatura

- Best, Edward (2005): *The 2005 UK Presidency: Beyond the British Question?* Stockholm: SIEPS, 2005: 2op.
- Bengtsson, Rikard (2003): *The Council Presidency and external representation*. In: Elgström, Ole (ed.): *European Union Council Presidencies: A comparative perspective*. London: Routledge, 2003, s. 55–71.
- Bengtsson, Rikard – Elgström, Ole – Tallberg, Jonas (2004): *Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries*. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 27 (2004), No. 3, s. 311–334.
- Dimitrakopoulos, Dionyssis G. – Passas, Argyris G. (2004): *The Greek Presidency: In the Shadow of War*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 42 (2004), Supplement, s. 43–46.
- Elgström, Ole (2003): *Introduction*. In: Elgström, Ole (ed.): *European Union Council Presidencies: A comparative perspective*. London: Routledge, 2003, s. 1–17.
- Friis, Lykke (2003): *The Danish Presidency: 'Wonderful Copenhagen'*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 41 (2003), Supplement, s. 49–51.
- Ham, Peter van (2005): *The Dutch Presidency: An Assessment*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 43 (2005), Supplement, s. 59–62.
- Hayes-Renshaw, Fiona – Wallace, Helene (2006): *The Council of Ministers*. London: Palgrave Macmillan, 2006.
- Hearl, Derek (2006): *The Luxembourg Presidency: Size Isn't Everything*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44 (2006), Supplement, s. 51–55.
- Hegeland, Hans – Johansson, Karl Magnus (2001): *Ordförandeskapet och riksdagen – borgfreden som höll*. In: Tallberg, Jonas (ed.): *När Europa kom till Sverige. Ordförandeskapet i EU 2001*. Stockholm: SNS Förlag, 2001, s. 171–187.
- Henderson, Douglas (1998): *The UK Presidency: an Insider's View*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 36 (1998), No. 4, s. 563–572.
- Kerremans, Bart – Drieskens, Edith (2002): *Belgian Presidency of 2001*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40 (2002), Supplement, s. 49–51.
- Keulen, Mendetje van (2004): *The Netherlands 2004 EU Council Presidency: Dutch EU Policy-making in the Spotlights*. Stockholm: SIEPS, 2004: 1op.
- Kořan, Michal (2006): *Mezi předsednictvím EU a volbami: letní rakouské přemítání*. *Mezinárodní politika, ročník XXX* (2006), číslo 9, s. 21–23.

PŘEDSEDNICTVÍ RADY EU

- Kropáč, Jiří (2004): Aplikovaná statistika. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004.
- Kurpas, Sebastian – Riecke, Henning (2007): The 2007 German EU Presidency: A Midterm Report. Stockholm: SIEPS, 2007: 1op.
- Luijck, Paul (2006): The Austrian EU Presidency: A Midterm Report. Stockholm: SIEPS, 2006: 1op.
- Miles, Lee (2005): Fusing with Europe? Sweden in the European Union. Hampshire: Ashgate, 2005.
- Morata, Fransesc – Fernández, Ana-Mar (2003): The Spanish Presidencies of 1989, 1995 a 2002: from commitment to reluctance towards European integration. In: Elgström, Ole (ed.): European Union Council Presidencies: A comparative perspective. London: Routledge, 2003, s. 173–191.
- Quaglia, Lucia (2004): The Italian Presidency. Journal of Common Market Studies, Vol. 42 (2004), Supplement, s. 47–50.
- Quaglia, Lucia – Moxon-Browne, Edward (2006): What Makes a Good EU Presidency? Italy and Ireland Compared. Journal of Common Market Studies, Vol. 44 (2006), No. 2, s. 349–368.
- Rees, Nicholas (2005): The Irish Presidency: A Diplomatic Triumph. Journal of Common Market Studies, Vol. 43 (2005), Supplement, s. 55–58.
- Sherrington, Philippa (2000): The Council of Ministers: Political Authority in the European Union. London: Pinter, 2000.
- Schout, Adrian (1998): The Presidency as a Juggler: Managing Conflict Expectations, http://www.eipa-nl.com/public/public_eipascope/98/scop_2/story1.htm
- Schout, Adrian – Vanhoonaeker, Sophie (2006): Evaluating Presidencies of the Council of the EU: Revisiting Nice. Journal of Common Market Studies, Vol. 44 (2006), No. 5, s. 1051–1077.
- Stubb, Alexander (2000): The Finnish Presidency. Journal of Common Market Studies, Vol. 38 (2000), Supplement, s. 49–53.
- Tallberg, Jonas (2001): Responsabilité sans Pouvoir? The Agenda-Shaping Powers of the EU Council Presidency, <http://www.svet.lu.se/Projekt/Presidency/agendashaping.pdf>
- Tallberg, Jonas (2001): Sveriges ordförandeskap i EU 2001. In: Tallberg, Jonas (ed.): När Europa kom till Sverige. Ordförandeskapet i EU 2001. Stockholm: SNS Förlag, 2001, s. 9–35.
- Tiilikainen, Teija (2006): A transition Presidency? An Inside view of Finland's second Presidency of the EU, July–December 2006. Notre Europe, Studies and Research, Policy Paper, No. 22.
- Westlake, Martin (1999): The Council of the European Union. London: Caeremill Publishing, 1999.
- Whitman, Richard (2006): The UK Presidency: In the Hot Seat. Journal of Common Market Studies, Vol. 44 (2006), Supplement, s. 57–62.

Primární zdroje

- Standardní Eurobarometr, číslo 56.
- Standardní Eurobarometr, číslo 57.
- Standardní Eurobarometr, číslo 58.
- Standardní Eurobarometr, číslo 59.
- Standardní Eurobarometr, číslo 60.
- Standardní Eurobarometr, číslo 61.
- Standardní Eurobarometr, číslo 62.
- Standardní Eurobarometr, číslo 63.
- Standardní Eurobarometr, číslo 64.
- Standardní Eurobarometr, číslo 65.
- Standardní Eurobarometr, číslo 66.
- Standardní Eurobarometr, číslo 67.
- Předběžný Eurobarometr, číslo 68.

Poznámka

Stat' byla zpracována v rámci plnění výzkumného záměru Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých demokraciích (kód MSM0021622407). Autor by rád poděkoval zástupci šéfredaktora Vítu Benešovi a třem anonymním recenzentům za cenné a podnětné připomínky a Veronice Novotné a Lucii Kobzové z VUT za vysvětlení statistických úskalí.